

*Arxivlərdən***DƏRBƏND ŞƏHƏRİNİN
XIX ƏSRİNDƏKİ TOY ADƏTLƏRİ**

Mənim şəxsən bildiyimə, valideynimin və el-obamızın dediyinə əsaslanaraq, Dərbənd şəhərinin toy adətləri haqqında bu məlumatı verə bilərəm: oğlanları üçün yad ailələrdən qız almaq istəyən ata-ana əvvəlcə bu barədə öz aralarında məsləhət edir, gələcək gəlinlərinin əsli-nəcabətini – yerini, kökünü götür-qoy edərtilər.

Qonşu, aralıq qadınları (dəllallar) vasitəsilə qız axtarışardılar.

Oğlan evinin sərəncamından istifadə edən dəllallar istədikləri qızları oğlana calaya bilərdilər. Olmazın təriflərlə oğlanı qıza, qıza oğlana xarakterizə edərtilər: “Filankəsin qızı nə qız? Hər barmağı bir hünər, hər kipriyi bir naxış (nəqş), səli-qəli sərəncamlı, təmiz-təmizkar, hünərli-kirdarlı, başı aşağı, dalı yuxarı, əli şirəli-şəftəli, əliyən, yuğuran, yapan, çıxardan...”

– Ev-eşikləri nə cürdür?

– Ev nə ev? Balaqlı pərdələr, uzun nalçalar, dəstgah-cəlal...

Oğlanla qız qohum olduğu təqdirdə çox vaxt bir-birinə anadangəlmə göbək-kəsmə adaxlı olarlardı.

Göbək-kəsmə adaxlılıq ancaq və ancaq oğlan qızdan iki-üç il gec dünyaya gələndə hər iki tərəfin razılığı ilə dəllal tərəfindən icra olunurdu, yə'ni oğlanın adı tutulub göbək kəsilərdi.

Oğlunu evləndirmək fikrində olan bir şəxs məsələni arvadına açıdıqda deyərdi:

– Ay arvad, gəlsənə bizim gədəni baş-göz eləyək.

Arvadı cavabında:

– Çox gözəl. Mən də bu barədə fikirləşmişəm, kişi. Gəl, ən əvvəl, qohum gümələtimizi (qom-əlat) çağırıb məsləhətləşək.

Kişi razılıq verdikdə səhəri məsləhət üçün oğlanın dayısını, əmisini, xalasını, bibisini və başqa yaxın qohumlarını çağırardılar. Çağırılan adamlar cümə axşamı toplaşardılar, məsləhət gecəsi oğlan atası sözə başlayıb deyərdi:

– Ay filankəs, sən ki danqı-danqısan (çox çay içən adama deyilir): niyə çayını içmirsən, yoxsa məclis səni tutub? Ay gədə, xabayil¹ al, dəftər-kitabını keç yan otağa.

Qonaqlara:

– Bilirsiniz, sizi çağırmaqdan məqsədimiz nədir?

– Buyursöz, bilərik.

– O günlər olsun, sizinkilərdə olsun. İstəyirəm, bir balaca xeyir iş başlayım.

Qonaqlar yerbəyerdən:

– Pəh, pəh, pəh! Çox gözəl, əcəb elərsən, elə bil hacı, Məkkəni ziyarət etdin.

¹ Xabayil – xəbər

– Neyləyim, a kişilər! Bir ayağım evdə, bir ayağım gordadır. Qoy din borcumu başımdan rədd eləyim; arvad, sən bir kəs. A kişilər, mənim fikrimdə filankəsin qızıdır, əsli-nəcabəti yaxşı yerlərdəndir, amma bu arvad məlun məni yoldan çıxarır. Deyir nə bilim...

Arvadı onun sözünü kəsərək:

– Mənim təklifim hər zaman sənə yaman gəlir. Bilmirəm, mənim daşım niyə ağır olub düşüb başına, altından çıxma bilmirsən.

– A şirincan, qoy görək, davanız elə indiyə qalmamışdır ki?

– Niyə axı, o əsilliğin varlığın axtarırsa, mənə də qocalan vaxtımda qabağında işləmək üçün işlək, səliqəli gəlin lazımdır. Bəsdir, daha bu qədər xanənişin olub bunun xarabasında cavan ömrümü qəritdim.

– Bəsin, siz Allah, oğlana kim qismətdir, onu da alacaq. Bu iş nə sənindir, nə də atası ilə.

– Yaxşı bir deyin görək qızı oğlan görüb, yoxsa dəryada balıq sövdəsidir.

Anası:

– Allah eləməsin, görməyə mənim uşaqlarım türbət kimi uşaqlardır, dinindən-dunundan dönən deyillər.

Nəhayət, arvadın atılıb-düşməsinə baxmayaraq, yenə də kişinin təklifi üstün gələrdi.

Qonaqlar da bir qədər ara söhbətindən sonra durub gedərdilər, cümə axşamı günündə oğlanın atası axunu görüb deyərdi:

– Axun, səlamuləleykum. Bağışlayın, sizə bir zəhmət verəcəyəm.

– Buyurunuz, xeyir olsun?

– Elə xeyir işdir, istəyirəm nökerini baş-göz edəm, çox təvəqqi edirəm ki, mənə bir istixara edəsiz.

Axun təsbehini iki əli ilə çevirərək, nə isə oxurdu və çox vaxt üzünü turşudub, deyərdi:

“...Saat xoş deyil, qəmər əqrəbdədir. Sabah cəməət namazından fərq olanda məni görərsiz”.

Axun istixarə edəndən sonra bəzi vaxt oğlan tərəfindən vəkil edilib, qız evində elçiliyə də göndərilərdi. Birinci gün qız atasını axun yalnız görüb mətləbi andırırdı və “hə-yox” üçün isə üç-dörd gündən sonra bir-iki ağsaqqalla bərabər qız evinə gedərdi.

Çox vaxt oğlanın xalası, bibisi və başqa yaxın qohumları gedərdilər. Qız evində “hə-yox” cavabını birinci günü vermədikləri üçün elçilər üç-dörd gündən sonra bir də qız evinə getməyə məcbur olardılar.

Qızı oğlana verməyə razılıq alınandan sonra oğlan evindən qız evinə xəbər göndərilərdi ki, bəs hazır olun filan günü sizə iqrara gələcəyik.

İqrara gündüz qadınlar, gecəsi isə kişilər gedərdilər.

İqrara oğlanın anasından başqa ən yaxın qohumları: xalası, bibisi, böyük bacısı, dayısı arvadı və başqaları gedərdilər.

Qız evində oğlanın bacısı söz açıb deyərdi:

*Biz gəlmişik iqrara,
Nə almı siz qərara?*

Cavabında qızın xalası, yaxud bibisi ertədən öz aralarında qərara aldıkları toy xərcini (yol pulunu) istərdilər:

100 manat pul, 10 put düyü, 3 put şəkər (qənd), 1 put qənnadı, hər put düyüyə 5 girvənkə yağ, yarım put ət, onun süqanı, ədəvası, abqurası, şabalıdı (2 put yarım), bir araba odun, 500 manat da qızıl pulla kəbin pulu.

O günün gecəsi isə iqrara hər iki tərəfin çağırılmış kişiləri toplanardılar ki, bunlar da gündüzdəki iqrarı qət edərdilər.

İqrarda aş yeyib çay içərdilər və sonra hər kəs “Allah mübarək eləsin”, “qoşa qarısınlar” deyərək evinə dağılardı.

İqrardan bir-iki həftə sonra oğlan evi qız evinə adam göndərərək, bazar günü “nişan” gətirəcəklərini qabaqcadan bildirərdilər.

NIŞAN

Nişanda iqrarda kəsdikləri toy xərcinin (yol pulunun), yaxşı bir şal, bir üzük, bir güzgü gətirilərdi.

Nişan (xonça) aparalarının qabaqlarında oğlanın bacısı – yengə güzgü tutardı. Qız evinə çatanda səs salardılar ki, qalın, yol verin yengəsi güzgünü içəri salsın.

Qız evində qızın xalası, bibisi və yaxın qonaqları xonçaları nişan gətirən uşaqların başlarından alıb otağın ortasına düzürlər, nişana gələn arvadların hamısı ilə qucaqlaşib öpüşərdilər və “Xoş gəlmisiz, səfa gətirmisiz, ayağınız yarısın, sağ salamat aparasız”, – deyərək dil-ağız edərdilər. Keçin-keçinlə qonaqları oturdardılar.

Qız evinin adamları ayaq üstüsü gətirilən şirniyyatı xırda boşqablara töküb hər qadının və qızın qabağına birər-birər düzərdi və hərəyə bir stəkan şirin çay verərdi. Çay içiləndən sonra bir böyük boşqaba şirniyyat doldurub qırmızı boxcaya bağlardılar, üstünə də bir xara şal, beş-altı əl yaylığı, bir tütün kisəsi (podsıqar) qoyardılar ki, bu da oğlan bacısı – yengəyə çatardı.

Oğlan evindən şirni (xonça) gətirən uşaqlara isə bir manat pul verilərdi.

Nişan məclisində gəlin olmazdı, o qonaqlardan gizlənərdi. Odur ki, oğlan tərəfdən göndərilən şalı oğlan bacısı qızın yanına aparıb onun başına salardı və üzüyü də onun barmağına taxaraq, deyərdi: “Qayım qədim olasız, qoşa qarıyasız, Allah ulduzlarınızı barışdırsın”.

Nişanda bir qədər çalib-oynardılar və şənlikdən sonra “var ol, var olun” ilə durub dağılışardılar.

Nişandan bir-iki həftə sonra oğlan evi qız evini xəbərdar edərdi ki, bəs gələn cümə axşamı aş (plov) gətirəcəyik beş-on adamımız da.

Qız evi də bu xəbərdən sonra öz qohumlarını (ancaq qadınları) çağırardı.

Oğlan evindən aşı ya hambal ilə, yaxud da araba ilə axşama yaxın göndərər-dilər. Aş qazanı ilə bərabər uşaqlarla üç-dörd qrafın (övşələ) şərbət, yemiş vaxtı isə qovun aparırdı.

Çağırılıb gəlməyən qonaqların evlərinə onların aş paylarını yollardılar.

Xörək yeyiləndən sonra qonaqlar çalıb-oynayardılar.

Ən çox bu havaları çalardılar: “Uzundərə», “Dərbəndi”, “Lələ”, “Tərəkəmə”, “Vağzalı”, “Qaytağı” və s. Burada da gəlin gizlənərdi. Bu şənlikdə hər kəs gəlini görmək istəsəydi, bir paltarlıq, bir cüt corab, bir neçə ətirli sabun özü ilə gətirməli idi.

Bir müddətdən sonra qız evi oğlan evinə nişan qaytarardı.

Nişan qaytaran vaxt qız evi gəlinin yengəsi (qardaşı arvadı) və bibisi vasitə-silə giyovçun (bəy üçün) bir məcmədə ipəkdən, yaxud atlasdan və faydan bir köy-nək, tapança üçün bir dəhyəq qəbul, beş-altı ipək əl yaylığı, bir məcmə şikərtıxma (badam çörəyi), bir məcmə paxlava, bir məcmə şikər çörəyi, bir məcmədə də şirin qoğal tutub oğlan evinə göndərərdilər.

Bu beş məcmə xonçanı uşaqlar başlarında aparardılar.

Oğlan evində həmin gün günortaya döymə kabab və axşama aş bişirib nişan qaytaran qız adamlarını böyük hörmət-izzətlə qarşıladılar. Xonça gətirən uşaqların hərəsinə bir manat və qız yengəsinə 25 manat nəmər verilərdi (pulu oğlanın anası verərdi).

Qonaqlar yeyib-içib axşam saat 7-8-də qayıdardılar. Nişandan gəlin gələn gününədək qız evinə hər bayram axşamı aş, şəkərtıxma, paxlava, xələt, xoşgəbər, qurban bayramında isə bir erkək qoç göndərilərdi (qoyun göndərəndə onun boy-nuna qızın xələtini dolayardılar).

Qurban bayramının sabahı günü qız evi bir şəksun (boşqab) qutab bişirib oğlan evinə göndərərdi.

Toyu başlamazdan bir neçə gün əvvəl qız evinə paltar gedərdi ki, bu günə də “paltarkəsən” deyərdilər.

Paltarkəsəndə gəlin üçün ən əvvəl üç dəst paltar aparardılar (nişan qayda-sıyla). Burada da güzgünü oğlanın bacısı – yengəsi tutardı.

Paltarkəsəndə qız evi yenə də öz qohum, tanış-tunuşunu toplardı. Bir nəfər də qarmonçalı qadın çağırardı.

Oğlan evi tərəfindən gətirilən paltarı və şirmini uşaqların başlarından alıb qoyardı-lar məclisin ortasına. Bütün qadınlar xonçaları açıb, onların yaxşı-yamanına baxardılar.

Qızın bacısı, yaxud qardaşı arvadı bir qayçı gətirib oğlan göndərən paltarla-rın qırağından bir az kəsir və deyir:

– Allah mübarək eləsin, ayağı yarasın.

Belə dedikdə oğlan adamı 10 manat qayçı qoyana və 1000 manat da yol pu-lunu qızın anasına verərdi.

Burada da bir xara şal, beş dənə ipək əl yaylığı oğlan bacısı – yengəyə verilir.

Bir qədər çalıb-oynadıqdan sonra qonaqlar evlərinə dağılır.

BAŞLIQ

Paltarkəsəndən iki həftə sonra oğlan evindən qız evinə toy xərci (başlıq) –ət, düyü, yağ, şabalıt, ədəva, abqura, suqan, odun və s. gətirilir. Başlıqla bərabər bir kisə xına da göndərilir.

Başlıq gələndən sonra qızın qonşuları və yaxın qohumları düyünü arıtardılar. Xınanı isə qızın xalası, qardaşı arvadı, dayısı arvadı, qonşu cavan qadınlar gəlinin və öz başlarına yaxardılar.

Həmin gecədə çalılıb oynardılar. Xına yaxanların çoxu qız evində gecələyər-di, yadlar isə evlərinə qayıdardılar.

Həmin gecədə qızın atası, əmisi, dayısı, anası və xalası bir otağa yığılıb “şiləplov” toyuna adam çağırmaq üçün siyahı tutardılar.

Ertəsi gün tutulan siyahını bir nəfər qadınla bir məktəbli uşaq götürüb şiləp-lova adam çağırardılar və çağırılan hər qadına adamçağıran qadın əlindəki şirni-yat zənbilindən bir-iki-üç şirni verərdi.

YENGƏLƏR ÇIXAN

Şiləplovdan (qız toyundan) bir gün irəli qız evində xına yaxan qadınlar və bir neçə nəfər də başqa çağırılmış qonaqlar gəlinlə bərabər hamama gedərdilər (bu günə yengələr çıxan deyərdilər).

Hamama oğlan evindən ayrıca gedərdilər.

Hamamda gəlin soyunanda onun qabağına qətifə tutardılar ki, oğlan evinin adamları gəlini görməsinlər.

Gəlin soyunub qurtarandan sonra onun başına qətifə atıb hamamın bir qar-anlıq bucağında yuyundurur və başını darardılar.

Qızın xovarları gəlini çimizdirib qurtarandan sonra teşti üzəsağı yatırılıb başlayırlar çalılıb oxumağa:

Yuyundurun gəlini,
Arındırın gəlini.
Yar evdə intizardı,
Geyindirin gəlini.

Qızların oxumaq səsinə oğlanın bacısı, xalası, bibisi və başqaları şamlar yandırılıb hamamçı qadınla bərabər içəri girirlər.

Qızlar, gəlinlər oxuduqca hamamçı qadın gəlinin başını sabunla yuyar, oğ-lanın bacısı isə gəlinin başına bir kasa yuqurt (qatıq) tökərdi.

Gəlin burada da oğlan yengəsindən gizlənərək fitəsinə büzülərdi.

Beləliklə, gəlini yuyundurub, yenə də gizlin surətdə bayıra çıxartardılar.

Gəlin hamamdan çıxan kimi ona və o biri qadınlara oğlanın bacısı şərbət verərdi. Hamamlıqdan sonra hər kəs gəlin yerinə gələrdi. Gəlinin teşti, satılı ah-gərdənini uşaqlar qız evinə aparardılar.

MƏSLƏHƏT

Yengələr çıxan gününün gecəsindən başlayaraq oğlan evində üç gecə toy olur. Toydan bir gün qabaq məsləhət gecəsi olardı.

Bu gecədə oğlan evinin yaxın adamları yığılıb toya kimləri çağırmağı məsləhət edərdilər və təkliflərə əsasən siyahı tutulardı.

Məsləhətin ertəsi günü adam çağıran siyahı üzrə bütün qonaqları toya çağırardı.

Həmin gündə yaxın qonşu-cahilların yardımını ilə toya lazım olan qazan qabı və toyxana qurmaq üçün xəli-xəliçəni qohum-qonşudan toplardılar.

Toyxana qurulan zaman qonaqlara xidmət etmək üçün ayaqüstü və başmaq çevriən ayırıldılar və çalğıçılardan, ancaq şərqi musiqi üçlüyü (xanəndə, tarçalan və kamançaçalan) dəvət olunardı.

Qonaqlar toya gəldikdə istəyən toyxanaya və istəyən (sinnilər, yaşlılar) xüsusi otağa toplaşdılar. Toyxanada bir-iki hava çalınıb oxunduqdan sonra ayaqüstü tırna (eəqardan eşilmiş zopa) götürüb bir nəfərin qabağına uzadır. Həmin adam ayağa qalxaraq, çalğıçıların stolunun qabağında (yerdə) oturur və sağ əlinin ovcunu açır. Ayaqüstü isə tırna ilə onun əlinə yavaşca vurub, tırnanı oradaca qoyur.

Tırna vurulan adam ayağa qalxıb həmin tırna ilə bir başqasını çağırır, tırnanı ona vurur. Tırnaya çağırılan şəxs əlini açmazdan əvvəl onu tırnaya çağıranı oynatmaq üçün çalğıçılara oyun havası çaldırır. Tırna vuran oynamaq bilməzsə, o tırnanı bağışlamağa məcbur olur, oynamaq bilən olduqda isə çalınan hava ilə onayır və sonra tırnanı vurub oturardı. Tırna bir qədər əl-əldən keçəndən sonra ayaqüstü axırıncı tırna sahibini him (işarə) ilə başa salardı ki, tırnanı bir az saxlasın.

Tırna toyxanada saxla – xanəndə başa düşərdi ki, toyxana camaatı onu oxutmaq istəyir. Ona görə də başlardı muğamat oxumağa.

Sufuyanada isə çaldı və oxumaq olmazdı. İkinci və üçüncü gecələr də bu qayda ilə olardı, ancaq üçüncü gecə plov verilərdi. Plov bir qədər çalılıb oxunduqdan sonra əvvəl sufuyanaya və sonra toyxanaya verilərdi.

Üçüncü gecədə gəlin gətirildiyi üçün bu gecəyə “gəlin gələn” deyərdilər. Oğlan evində toyun birinci gecəsi başlandıqda o gecədə də gəlinin yaxın qohumları, qonşuları yığılıb özləri üçün çalılıb-oynardılar, ancaq yad adamlar olmazdı.

Oğlan toyunun ikinci gecəsinə xına-yaxan deyərdilər, çünki bu gecə oğlan evinin qadınları başlarına xına yaxardılar.

ŞİLƏPLOV

Toyun ikinci günü qız evində beş put, altı put düyünün aşısı bişirilib, qadın toyu olardı. Xörəkdən qabaq gəlinin bibisi, xalası, dayısı arvadı və əmisi arvadı toyxananın ortasında oturardılar və qabaqlarına bir yaylıq sərini onun üstünə bir gilabdan qoyaraq pul yığardılar.

Ən əvvəl qızın qohumları və sonra başqaları toy üçün gətirdikləri pulları yaylığa atardılar. Pul yığan qadın isə pulu sayıb “flankəs otuz manat, evi abadan”,

oğlunda, qızında qaytaraq deyərək xeyir-dua edərdi. Pul yığıldıqca bir nəfər məktəbli qız siyahı tutardı.

Pul yığılıb qurtarandan sonra onun məbləği elan edilərdi və sonra aş çəkilərdi, xörəkdən sonra da toy yığması dağılardı.

Şiləplovu gecəsi oğlan evindən qız evinə xına gətirilərdi.

Xınanı və gəlinin batınqalarını bir məcməyə qoyub, qırmızı al şiraziya bağlardılar.

Bu xınanı kişilər əllərində gətirərdi. Kişilərdən qabaq isə qadınlar qarmon çala-çala gedərdilər.

Gəlin qapısını çatdıqda isə başlardılar çala-çala oxumağa:

Quda, gəlmişik sizə,
Hörmət eyləyin bizə,
Bu gecə qız sizdədir,
Sabah aparrıq bizə.

Qız adamları da (qadınlar) onların qabağına çıxaraq belə cavab verərdilər:

Xoş gəlmisiz siz bizə,
Əmanətdir qız sizə,
Çıxartmayın məclisə,
Tez gətirərsiz gözə.

Bu deyişmədən sonra xınaları alıb oynamağa başlayardılar. Həyətdə oynayandan sonra girərdilər otağa. Qız yengəsi gəlini geyindirib duvağı qoyardı, üzünə də duvaq çəkərdi. Hər tərəfində də bir çəginçi olardı. Çəginçilərin əllərində yanan şam olardı.

Qavalçı qadın gəlinə belə tərif deyərdi:

Qurban olum səni doğan anaya,
Səni doğub məni saldı bəlaya.
Qurban olum qardaşının tağına,
Uylənəydim gah sağına, gah soluna.

Qavalçı oxuduqca, oradakı qadınlar gəlinin başına şimi və pul atıb şabaş verərdilər.

Yenə də qavalçı maraqlanaraq oxudu:

Qayçını atdım taxçaya
Cingildəyə, cingildəyə,
Oynasın oğlan bacısı
Dingildəyə, dingildəyə.

Bu arada oğlanın bacısı oynayır və gəlinin ovcuna bir yumru xına qoyaraq onun ovcundan 10 manat “ovuc içi” alır və deyir:

– Evin abadan on qızıl.

“Ovuciçi”dən sonra oğlan adamlarını xəlvəti gəlini görməyə aparır və qonaqlar dağılır.

Qızın yanında ancaq yaxın xovarları qalırdı. Xınadan oğlan evinə qayıdan qadınlar isə “gəlin gələn” gününün tədarükünə qalardılar.

Səhərə kimi şabalıd, turp arıdardılar. Gəlinin yanında qalanlar isə onun əl-ayağına xına yaxıb qarmon çala-çala oxuyurdılar:

Təxtin mübarək gəlin,
Bəxtin mübarək gəlin,
Ağ əllərə əlvan xına
Yaxdın, mübarək, gəlin.

Toyun üçüncü günü oğlan evində on pud düyünün aşını bişirib, gələn-gələn olardı. Günortadan sonra oğlan evi qız evinə 4-5 nəfərdən ibarət ağsaqqal kişilər (bir nəfər molla) gedib qızın cehizini, malını siyahıya alırdılar.

Onlar qayıdandan sonra çalğıcılar və qohum-qonşu yığılıb, qız evinə cehiz gətirməyə gedərdilər.

Cehiz aparılan vaxt qız evində gəlinin cehizi baş paltarı olan sandığın üstündə gəlinin yengəsi oturub deyərdi:

– Sandıq qalxmır. – Belə dedikdə oğlanın qardaşı 30 manat verərək onun altından sandığı qalxırdı.

Cehiz “ura-ura” aparıldıqdan sonra oğlan evindən iki nəfər qız evinə gəlir, nişanda gətirdikləri güzgünü və iki nəfər də qız adamını aparırdılar girovun (bəyin) otağını bəzətməyə.

Gəlini gətirməzdən əvvəl oğlanın dayısı, dayısı oğlu və yaxud əmisi oğlu onun belini “bismillahir-rəhmanir-rəhim” – deyərək bağla bağlayır.

Atası isə qızın başına əl çəkir.

Gəlini faytondan düşürüb bəyin otağına apardıqda oğlanın anası onun ayağı altına bir parça dən (ərsin) və quzu dərisi atardı ki, bu da gəlinin oğlan evində damıliyinə, yaşamağına və qayınatagildə quzu kimi itətpərvər (sözdən çıxmayan) olmasına təşbehdir.

Bəzi vaxt gəlini oğlan evinə saldıqda bəyi küçə qapısının (darvazanın) üstünə çıxarırdılar ki, gəlin onun altından keçsin. Və bununla da kişinin hökmü arvadın üstündə üstün olsun.

Gəlin gələn gecəsi bəy gəlinin, yaxud da gəlin bəyin ayağını tapdalayardı. Bu adət də yuxarıda deyilənlərin eyni demək idi (bir-birinin üstə hakim olmaq məsələsi).

1938, Nuxa

*Arxiv materialını aşkarlayıb çapa hazırladı:
Ramazan QAFARLI*

